

pascal mercier “lizbon'a gece treni”
çeviren: ilknur özdemir;
19.03.2022 izmir okuma buluşması
toplu değerlendirmesi

Emel Kadör (Sunum)

Lizbon’a Gece Treni romanından, iki yıl önce haberim oldu, listeme almıştım, bir yıl önce de okudum. 2021 Nisan ayı boyunca elimden düşürmedim kitabı. Çok etkilendim, çok sevdim. Neden etkilenmişim bu kadar? İnsanı kendi ile sorgulamalara götürdüğü için belki.

Ölümle baş etmeye çalışan insanın, varlıkla ilgili soruları tarihi kadar eski. Benim de sorularım var. Hangimizin yok ki! Yaşamımız yanıtsız sorularımızla sürüyor.

Romanın anlatımı, insanın derinlerinde bulunanlara yoğunlaşması, içeriği, kurgusu, felsefi sorgulamalarıyla okurunu, yapıtla birlikte kendine ortak etmesi kitabı seçmemde etkili oldu.

“Hayat, yaşadığımız şey değildir; yaşadığımızı hayal ettiğimiz şeydir.” diye yazmıştı Prado.

Pascal Mercier’in üçüncü eseri Lizbon’a Gece Treni, 2004’te yayımlanmış. Baş kişinin felsefi sorgulamalarına okuru ortak edip düşündürerek ilerleyen eser; aşk, yalnızlık, arkadaşlık, din, siyaset, direniş, aile kavramlarını, bir yol hikayesi çerçevesinde ele alıyor. Anlatımı, kurgusu ile insanı sürüklüyor.

Roman, 1960-1999 yılları arasında Portekiz’de geçiyor. Eski metinlere ve o metinlerin altındaki hayatları anlamaya tutkun bir dil öğretmenin yolu, peşine düştüğü kitabın yazarını ararken roman kahramanlarıyla Lizbon’da kesişiyor. Salazar yönetiminin son zamanlarından başlayıp, Portekiz’in kansız “Karanfil Devrimi” ile demokrasiyi yeşertmeye başladığı, yaralarını sardığı, değerlerini tekrar var ettiği ve 21. yüzyıla umutlarla girmeye hazırlandığı zaman dilimini kapsıyor.

Bern Lisesinde kırk yıldır Antik diller öğretmenliği yapan, öğrencilerin Mundus adını taktıkları Raimund Gregorius her zamanki yolundan, sabah okula giderken Aare nehrinin ünlü Kirchenfeld Köprüsü üzerinde, elindeki mektupla nehre atlamak üzere olan bir kadın görür ve onu kurtarır. Ne yapacağını bilmez durumdaki kadın, anlaşılmasız Fransızca birkaç sözcük mırıldanır. Anadiliniz ne sorusuna “Portuques” der. O kadar... Sonra gider. “Portuques” sözcüğü zamanı durdurmuş gibidir. Elinde sadece telefon numarası kalır, o andan sonra hayatı başka yöne evrilecek olan Gregorius’un. Okula gitse de derse devam edemez; çantasını, kitaplarını kürsüde bırakır, sınıftan çıkar ve bir daha okula uğramaz.

Latince, İbranice, Yunanca, Fransızca, İngilizce, Almanca’ya hakim Gregorius, dillere olan yatkınlığıyla Portekizce öğrenmeye başlar. Telefon numarası yazılı kağıt hep ceketinin iç cebindedir. Tam da o günlerde rastlantı sonucu kitapçada gördüğü Amadeu de Almeida Prado adlı Portekiz yazara ait “Sözlerin Kuyumcusu” adlı kitap, ilk cümlesiyle çarpar onu: “İçimizde olanın ancak küçük bir kısmını yaşayabiliyorsak, gerisine ne oluyor?”

Bölümler halindeki kitabı çevirip okumaya başlar. Neden sonuç ilişkileriyle insan ruhunun derinlerinde gezinen deneme tadındaki metinler, yoğunluğuyla Gregorius’u da içine alır. Okumayı sürdürdükçe hayata yön veren olayların altındaki dramatik yapıların irdelenmesi etkiler onu. Bu yazıların sahibini tanıma isteği artar. Taradığı kaynaklardan onun hakkında hiçbir şey elde edemez. Portuges’i arama isteğinin önüne kitabın yazarı hakkında daha fazla bilgi edinme tutkusu geçmiştir.

Lizbon’a gitmeye karar verir. Çılgınlık gibidir bu düşünce, ama hazırlanmaya başlamıştır bile. Kitabın sayfaları eşliğinde Paris üzerinden 24 saat sürecek tren yolculuğuna çıkar, İlk Portekizce konuşma denemelerini de burada yapar.

Trende karşılaştığı Silveria adlı Portekizli sanayici, Lizbon’da Prado’yu tanıyan kişilere ulaşmasını sağlayan bir anahtar olur sanki. Gözlüğünün kırılması üzerine yol arkadaşının salık vermesiyle gittiği göz doktoruna kitaptan söz eder, o da sahaf dostuna gönderir onu. Sahaf kendinden önceki sahafa; başkası lisedeki rahip Bertolemeus’a, göz doktoru eski direnişçi şimdi huzur evi sakini amcası Joao Eça’ya derken Prado’nun çocukluğu, gençliği, öğrenimi, ailesi, aşkları; Portekiz’in tarihsel gerçekliğiyle koşut olarak önüne serilir. Gregorius, konuştuğu kişilerden ve ona ait eline geçen mektuplardan öğrendikleriyle Prado’nun yazdığı metinleri bir bulmaca gibi tamamlayıp birleştirirken karakter de her yönüyle okurun belleğinde ete kemiğe bürünmeye başlar.

Kimdir Amadeu de Almeida Prado? Kaç Prado vardır? Yazar, doktor, arkadaş, dost, sevgili, abi, kardeş, yoldaş, evlat, direnişçi, işbirlikçi, hain, yurtsever, mazlum, masum, ketum, atak, cesur, korkak, sadık, çalışan. özverili, tutkulu, ilkel... Ne çok Prado!.. Peki hangileri gerçek Prado’yu simgeler? Kim bilebilir ki bunu!

1960’lı yıllarda, Portekiz’de, Mussolini ve Franco’ya hayran, onların izinden giden Salazar yönetimi, tüm ağırlığıyla hüküm sürmektedir. Aşırı sağcı rejim “Estado Novo’nun (Yeni Devlet) kurucusu Antonio De Oliverio Salazar, yirminci yüzyılın faşist diktatörleri arasında sayılır.

Prado’nun babası, varlıklı ve soylu bir aileden gelen, diktaya sesini çıkaramayan, idol gibi sunulan, aynı zamanda Behterev hastalığı ile boğuşan bir yargıçtır. Evde de otorite sembolüdür. Sessiz, dindar bir anne; kapalı kutu abla; asi bir küçük kız kardeşe sahip, kendisinden hep çok şeyler beklenen ailenin zeki çocuğu, çalışan oğul; duyguların dışı vurulmadığı bu ataeril ailede doğmuştur. Öfkeler biriktirdiği babasına “itaat” ile bağlıdır salt.

Gergin aile ortamından ergenlik sırasında uzaklaşır. Lise öğrenimini Katolik değerlerle eğitim verilen “Liceu”da sürdürür. Okulda parlak, ele avuca sığmayan ama kişiliğiyle kendini kabul ettiren bir öğrenciye dönüşür. “İmansız rahip” diye anılır arkadaşları arasında. Tüm salonun soluksuz dinlediği ve kimsenin karşılık veremeden suskun kaldığı lise bitirme konuşmasında “Katedralsiz bir dünyada yaşamak istemem..... Ve kimse beni seçmek zorunda bırakmasın.” sözleriyle rahiplere meydan okur; mezar taşına “Diktatörlük bir gerçekse devrim görev olur.” sözleri kazınan roman kahramanımız Amadeus Prado.

Lisede tanıdığı Maria Eça’yı, yaşamı boyunca herkesten farklı bir yere oturtur ve varlığını onunla bütünleştirir. Varlığını tamamladığı çok önemli bir kişi daha vardır Prado’nun. Liseye başladığı gün tanıştığı; satranç partileri yaptığı, kopmaz bağlarla bağlı olduğunu düşündüğü, direniş sırasında yolları ayrılan arkadaşı George O’Kelly. Lizbon’da ışıkları hep açık kalan eczanesinde, geçmişin karanlık günlerinden öç alırcasına, tüm uyarılara rağmen ışıkları kapatmayan George. Prado’nun en büyük düş kırıklığı yaşadığı yoldaşı...

İnsan ilişkilerinde, sevgiyi değil sadakati önemseyen, karşılık beklemeden elindekileri paylaşmaktan çekinmeyen Prado, tıp fakültesini bitirip aynı kentte doktorluğa başlamıştır. Babasının tersine halka yakın bir yaşam sürer, özveriyle hasta iyileştirmeye adan kendini. O’Kelly’nin piyanosu üzerinde, onun “Hayat, yaşadığımız şey değildir; hayat, yaşadığımızı hayal ettiğimiz şeydir.” sözü yazmaktadır. Bir mektubunda da “Bizim son mabedimiz hayal gücümüzdür.” diyen Prado, o mabedinde meğer neleri saklamıştır!..

Halkın sevgili doktorunun yaşamı, Salazar’ın sağ kolu Mendes’in bir kaza sonrası muayenehanesine getirilmesiyle alt üst olur. Ölmek üzeredir Mendes, ilk müdahaleyi yapıp Mendes’in hayatını kurtarır ama kendi trajedisi de o anda başlar. Suçlanır yurttaşlarınca, Evet, Mendes bir suçludur. Pek çok olayda parmağı vardır, pek çok kişinin katilidir. Ama o bir yargıç değil, doktordur. “Ne yapmış olursa olsun, hayatta kalması için

kendisine yardım edilmesine herkesin hakkı vardır. Kişi olarak vardır, insan olarak vardır.” diye düşünse de savunmaz kendini yuttaşlarının önünde. Susar. Mendes ambulansla giderken, halkının gözünde Prado’nun onurunu da alıp götürmüş gibidir. O günden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

Sürekli bir yerlere gidiş, birileriyle tanışma, Lizbon’da önüne çıkan ip uçlarını anlama uğraşı, Gregorius’un bilinç altındaki ‘kumları’ hareketlendirir, onu da geçmişine götürür. Kırk yılın hocası, Latinceyi, İbraniceyi, Yunancayı çözen Gregorius’un ; meğer ne çok kelimesi vardır çözülmeyi bekleyen. “İnsanın kendini tam anlamıyla kavrayabilmesinin en iyi yolunun bir başkasını tanımayı ve anlamayı öğrenmekle olması mümkün müdür?” diye sorar kendine. Çocukluğunu, gençliğini, yaşamdaki duruşunu, biten evliliğini düşünür, giderek kendi içine doğru ikinci bir yolculuğa çıkar.

Gregorius, o ilk tümcenin penceresinden yeniden bakar yaşamına. Sahi, içimizdekilerin küçük bir kısmını yaşayabiliyorsak, gerisi ne olmaktadır gerçekten? İkimizden çıkaramadığımız, yok edemediğimiz o birikintiler bizim kendimizi sosyal bir kimlikle var etme sürecimizde bize ne yapıyor. Ben’in içine nasıl sızıyor ve “ben” onu ne kadar fark ediyor? Ediyor mu? Bir görüntü, bir ses, bir koku; Proust’un Madlen kurabiyesinin yaptığı gibi, hiç olmayacak bir yerde ve hiç olmayacak bir zamanda yıllarca uykuya yatmış duyguları hareketlendirerek karşımıza mı çıkarıyor?..

Dile getirilmemiş bütün o deneyimlerin arasında hayatımıza belli etmeden biçimini, rengini ve tınısını verenler de vardır. Bizler, “ruhları araştıran arkeologlar” olarak, bu hazinelere yöneldiğimizde, onların ne kadar dağınık olduklarını keşfederiz... Gregorius, Prado’nun annesi için yazdıklarını okuduğunda; kendi annesinin elinin sıcaklığını duyumsar avuçlarında, bir selam gönderir geçmişine bir düğümü açmanın erinciyle.

Lizbon’a Gece Treni, artalanında baba oğul hesaplaşmasını da barındırıyor. Üç erkeğin de çocukluklarına dayanan kapanmamış yaraları var. Keskin kurallarını kıramadığı babasına duyduğu öfke, Prado’da, rastlantı sonucu izlediği babasının hüküm verdiği bir hırsızlık duruşmasından sonra katlanıyor. Onun ölümünden sonra oğluna yazdığı mektuplardan öğrendiği gerçekler ise okuru iletişimsizliğin sonuçları karşısında kendisiyle hesaplaşmaya götürüyor.

O’Kelly’nin yoksulluğu, Gregorius’un babasının edilgenliği, Prado’nun babasının diktatörlüğü; geleceklerine yön veren ayrıntılarla yüklü. Oğullar ve babalar. Anneler ve çocuklar. Dört duvarın kutsallığında örselenen bireyler. Bilinçaltının kılcal damarlarında varlığını ömür boyu sürdüren gizler, ruh kemirgenleri...

Yargıç babanın belini büken sadece Behterev hastalığı mıdır? Ataerkil aile ortamında babanın vermediği söz ve savunma hakkı ile oğulun bilinç altında babasına vermediği söz ve savunma hakkı birbirine ne kadar yaklaşır?

Paul Mercier romanı katman katman örüyor. Gregorius üzerinden anlatılan eser iki düzlemde ilerliyor. Gregorius’u izlerken bölüm bölüm okuduğu kitapla Prado karakteri var olmaya başlıyor. Öyle ki artık Gregorius’u değil onu kendisiyle iç hesaplaşmalara sürükleyen kitabın yazarını ve yaşamını okuyoruz. Söylenmemiş ne çok sözcük saklıdır insan ruhunda. O sözcükler ruhlara atılan düğümler gibidir. İnsan, ruhundaki düğümlerinin toplamıdır bir anlamda. Salazar yönetiminde acılar, tutsaklıklar, baskılar, işkenceler karşısında direnenlere, susanlara, parçalanmış ailelere, örselenmiş yaşamlara, geride kalanların penceresinden baktırıyor yazar bizi. Bağırmadan, usul usul akan bir nehir gibi, o kişilerin ruhlarına atılmış düğümlerini çözüyor..

İkimizde varlığını bildiğimiz ama büyük bir kısmını gün yüzüne çıkaramadığımız o duyguları ne zaman özgürleştireceğiz? Onlar özgürleşmeden biz özgürleşebilir miyiz? Felsefe eğitimi almış yazar, italik harflerle ayrılmış bölümlerde okuru sorgulamalarına ortak ediyor. Bir çırpıda okuyup geçemeyeceği sorularla, sözlerle baş başa bırakıyor.

“İnsan ne zaman kendisidir? Her zaman olduğu gibiymi mi? Kendini hep gördüğü biçimdeymi. Yoksa düşüncelerin ve duyguların yakıcı lavları bütün yalanları, maskeleri ve kendini kandırışları içine aldığı zaman olduğu gibi mi?

“Bir yerden ayrılırken geride kendimizden bir şey bırakıyoruz. Oradan gitsek de orada kalıyoruz. “

Kitaplar da böyle. Okuduğumuz bir kitapla kendimize doğru bir yolculuğa çıkıyoruz. Kitap bittiğinde geride biz de o kitaba bir parçamızı bırakıyoruz, ondan bizde kalan pek çok başka parçaya karşılık.

Lizbon’a Gece Treni bitti. Ama ona her baktığımda benden kalan izleri anımsayacağım. Kitaptan bende kalanlar da yaşadığım müddetçe varlığını bütünlemeye devam edecek.

Lizbon’a Gece Treni Anlatım Özellikleri

Yazarın Amacı

Kitabın ilk sayfasında Jorge Manrique’ten şu alıntı yer alıyor:

*“Birer nehirdir hayatlarımız
adına ölüm denen
o denize doğru akan.”*

Sonraki sayfadaysa iki alıntı daha var. İlki Montaigne’in Denemeler’inden:

“Hepimiz küçük parçalardan oluşuruz, bu parçalar öyle şekilsiz öyle farklıdır ki birbirlerinden, her biri her an canının istediğini yapar; bu yüzden kendimizle kendimiz arasındaki farklılıklar, kendimizle başkaları arasındaki kadardır..”

İkincisi Fernando Pessoa’nın Huzursuzluğun Kitabı’ndan:

“Her birimiz birden çok kişiymi, pek çoğuz, ifrat sayıda kendimiziz. Bu yüzden, çevresini küçümseyen kişiyle o çevreden zevk alan ya da onun yüzünden üzülen kişi aynı değildir. Varlığımızın engin sömürgesinde farklı düşünen ve farklı hisseden pek çok türde insan vardır.”

Bu üç alıntının özü, hayat-benlik-varlık kitabın ortaya çıkış amacını imliyor bir bakıma. Bu temel kavramların yanında yazar; evlilik kurumu, ölüm, insan ilişkilerini, intihar, sadakat, vedayı, bağışlama, yalan, direniş,onur, yazma, okuma, yolculuk, işkencei şiir, hayal gücü, korku başlıklarında toplanabilecek pek çok konuyu da yan düşünceler bağlamında eserinde işliyor.

Eser dört bölüm olarak kurgulanmış: Yola Çıkış-Karşılaşma-Deneme-Geri Dönüş.

Gregorius’un Lizbon’a Gitmesi, orada Amadeus’un izini sürmesi;

Prado’nun ablası Adriana ve ona çok yakın olanlarla karşılaşmaları;

Bern’e dönme, yarıda bırakma girişimi, yeniden Lizbonâ gelip arayışlara devam etme; Prado ile ilgili en son Maria Eça ve Estefania ile görüş ve Bern’e dönüş.

Roman iç içe geçmiş iki kitap gibi. Gregorius’un anlatıldığı ile Amadeus’un anlattığı bölümler halinde ilerliyor. İtaliye dizilmiş bölümlere geçildiğinde, Prado’nun dünyasında gezinmeye başlıyoruz. Gregorius’un kendine yolculuklarında ise ağırlıklı olarak bilinç akışı tekniği kullanılmış.

Gregorius yoğun yaşadığı anların, zamanların sonunda bir durma-duraklama yaşıyor. Bazen de baş dönmesi. (İlerde yaşayacağı vertigonun ilk belirtilerini mi?) Bitkin, hareketsiz, ne yapacağına karar veremediği yorgunluk halleri.... Sonra yeniden Prado’nun satırlarında arayışa dönme, benliğini de arama...

O anlarda yazar, okuru da kendi kendisiyle dinlenmeye bırakıyor kısa bir an; o bölümler sanki, okura, sen de

kendine git der gibi.

Yazar tezatları başarıyla kullanıyor. “Kulakları sağır eden sessizlik”

“Kitabevinin içinde muhteşem bir deri ve toz tabakası.”

Romanda 1. ve 3. Tekil kişili anlatım kullanılmış. Gregorius’un anlatıldığı bölümlerde Tanrısal bakış açısıyla 3. tekil kişi kullanılırken; Prado’un kitabı ve mektupları 1.tekil kişiyle anlatılmış.

Gregorius’un yolculuğu, konuşmaları sırasında fark ettiği bir şey ya da Prado’nun kitabını okurken onu geçmişe götüren çağrışımların anlatıldığı bölümlerde epifani tekniğinden yararlanılmış, bilinç akışı ile psikolojik çözümlemelere yer verilmiş.

Kitapta, Amadeus’un da Mundus’un da anlatımları sırasında okura sürprizler hazırlıyor yazar. Yanıtsız bıraktığı soruları düşünürken soda sorular bırakılıyor. Cevapları da 30-40-50 sayfa sonra veriliyor, düğümler çözülüyor... Okuru, kendine karşı bir yolculuğa çıkarıyor, kendisiyle hesaplaşmaya götürüyor. “Ben” e sorularla.

Tarihsel Olay

Kitaba etki eden en önemli siyasal olay Portekiz’deki Salazar yönetimi ve onun, kahramanlarımızın hayatlarını şekillendiren baskıcı rejimi. Faşizmi soluklarında duyumsayan toplumda P.I.D.E. adlı gizli polis örgütünün baskıları, askıya alınmış haklar, üç F ile kitlelerin uyutulması -ki Portekiz’deki açılımı; fado-futbol-Fatima (din anlamında kullanılıyo)- muhaliflerin, işkenceleriyle ünlü Tarrafal’da hapsedilmesi, kayıplar, ölümler... Bütün baskıcı yönetimlerin anayasası aynı... Okurken ülkemi düşündüm. Darbelerin acı izlerini anımsadım; faili meçhulleri, cumartesi annelerini, işkencelerde yitirilen hayatları, saf değiştirenler,i işbirlikçileri, reklam filmi gibi lanse edilen hak-hukuk kavramları ardına saklanan iktidar hırslarının sonuçlarını.

Önemli Karakterler

Gregorius: Bern’de yoksul bir ailede doğmuş, orada okumuş, bitirdiği lisede Antik diller öğretmeni, üniversitenin danıştığı dil bilgini.Önceleri vekil öğretmen olarak çalışıyor, eşi istediği için 33 yaşında bitiriyor üniversiteyi. Terfi edeceğini düşünmüyor hiç; önemli olan eski metinleri didik didik etmek ve her kelimenin hikayesini öğrenmek. İyi olmak. Bu tavrı “gösteriş meraklısı bir dünyaya yöneltilmiş sessiz bir hiddetti; sadece müze bekçiliğine terfi edebilen babasının bir ömür boyu altında ezildiği kendini beğenmişlerin dünyasından öç almak için kullandığı katı bir inattı.”

Beş yıllık bir evlilikten sonra boşanmış, yalnız yaşıyor, okulda da yaşamda da arkadaşı yok. Dünyası, kitapları, araştırmaktan zevk aldığı dillerin evreni. Hayallerinin peşinden gitmekten korkan, ağırkanlı, satranç ustası.

Trenleri çok seviyor. Ama yolculuk yapmıyor. Marcuc Aurelius liseden beri hep yanı başında

Dersi bırakıp çıktığı gün ilk kez 57 yaşında hayatını kendi ellerine almak zere olduğunu hissediyor.

Amadeus Prado. Soylu bir ailenin çok zeki, korkusuz, çalışkan oğlu. Cömert, yardımsever, baba ve annesinin baskılarına sessizce katlanıp içindeki lavları ömür boyu dışarı akıtamayan, sadakati en yüce değer gören Prado. Yazar olmak, Pessoa gibi yazmak isteyen, yolculuklara çıkmak başka yerlere gitmek isteyen biri ama Lizbon’a tutku derecesinde bağlı. Okulun imansız rahibi, sevgi ve şefkat eksikliğinin boşluğunda bir yalnız adam. İyi bir hatip. Huzuru arayan bir adam.

Sadece devlet okullarının olduğu bir dönemde lisede okuyor Prado. Özgür düşüncenin yerleşmesini önemseyen bir lisede eski diller derslerini rahipler veriyor. Sıkı kuralları olan bu geleneksel okulda kaç gün geçireceğini başladığının üçüncü günü hesaplıyor ve değiştiremeyeceği bu katılığı kabul ediyor. İnsanla ilgili her şey onun merceğine takılıyor. Soruları, sorguları, isyanları ile içten içe paramparça bir kişilik. “Vatanım Portekiz dilidir” diyen Portekiz modernizminin öncüsü Pessoa hayramı Prado.

Babasıyla açık kalan yaraları var Prado'nun. Annesini de suçlar bu konuda. Sessiz kaldığı için, Tarrafal'ı görmezden geldiği için, soylu etiketinin arkasına saklandığı için. Annelerin çocukları yetiştirirken zehirlediklerini yazar mektuplarına ağır ithamlarla ama Adriana'ya göre de hayatta korktuğu tek kişidir annesi. Portekiz kasabı diye adlandırılan, diktatörlüğün kanlı eli Mendes'in hayatını kurtardıktan sonra yuhalanıp yüzüne tükürülmesinin şokunu atlatamaz kolay kolay. Tam bir kırılma noktasıdır bu. Daha sonra direnişe katılma nedeni aynı zamanda.

"Mendes iyileşip yine öldürmeye devam edecek, ediyor.." Kurtardığın için seni suçlayanların bu sözlerine ne cevap verirdin?... diye yazıyor günlüğüne Prado. Hekim olarak savunsa da vicdani sorgulamaları yıllarca içini kemiriyor...

Jorje O'Kelly. Soyluların okulunda yoksul öğrenci ama farkındalığı, özgüveni ile kendini olduğu gibi ortaya koyan, rahat, dışa dönük, hayatın getirdiklerine hazır, satranç ustası. Tek hayali piyano çalmak olan, Prado'nun sadakatle bağlandığı ve ona kentin en işlek yerinde bir eczane hediye ettiği biricik arkadaşı. Estefania'ya aşık. İşkencede konuşur diye Estefania'nın öldürülmesini istemesi Prado ile yollarının ayrılmasına neden oluyor.

Adriana. Prado'nun hemşire kız kardeşi. Prado'nun tıp fakültesinde okurken konyotomi uygulayıp hayatını kurtardığı, bu nedenle ona tutkuyla bağlı, onun kimseyle paylaşmak istemeyen, ağabeyinin ölümünden sonra onun odasını olduğu gibi 31 yıl aynı şekilde koruyan, kıskançlığıyla anılan yalnız, mutsuz bir kadın.

Joao Eça. Salazar'ın diktatörlüğünde Portekiz'in kurtuluşu için örgütlü mücadele içine giren, piyano çalan, yakalandıktan sonra işkencelerde parmakları kırılan ama bir tek kişinin bile adını vermeyen, gerçekçi, soylu bir aile geçmişine olmasına rağmen kimseye yük olmak istemeyen, huzurevinde kalmayı yeğleyen devrimci bir kişi.

Estefania: Postanede çalışırken Latince öğrenmeye heves eden, diktatörlüğe karşı devrimci mücadeleye katılan, zekası ile örgütün belleği olan, güzelliğiyle ve duruşuyla hem Jorje'un hem de Prado'nun aşık olduğu, Jorje'un yakalanırsa işkencede konuşur diye öldürülmesini istediği, Prado'nun da onu İspanya'ya kaçırdığı ama Prado'nun beraberlik teklifini reddedip yıkılmasına neden olan tutkuyla sevdiği, sonradan üniversitede okuyan ve İspanya-Salamanca'da Tarih profesörü olan bir kadın.

Maria Eça: Sakin, özgüvenli, ne istediğini bilen, konumunun farkında olan, hırsları olmayan, Prado'yu sessizce- beklentisiz seven, Prado'nun üniversite öğrenimi almasını istemesine karşın hemşire olarak çalışmayı yeğleyen, sağlam duruşlu kadın; Prado'nun güvenli, sakın limanı.

Karşılaştırmalar- Benzerlikler

Yazar Pascal Mercier önce klasik filoloji okumak istemiş, ama bir gönül ilişkisi üzerine yarım bırakmış daha sonra felsefe, Hint ve İngiliz edebiyatı eğitimi almış. Dil-düşünce ilgi alanı. Bilişsel felsefe üzerinde yoğunlaşmış. Gregorius'la dile verdiği önem bakımından benzeşiyorlar.

Prado karakteri ile de koşutlukları var. Felsefeci, araştırmacı Bieri; ağırlıklı olarak bilişsel düşünce ve beyin araştırmaları yapan Alman Araştırma Birliği'nin kurucusu. Hekim olan Prado için en büyük giz beyin, beynin sırları, onu anlamaya tüm ömrünce önem vermesi, bellekteki varlığımızla ilgili sorularına hep yanıtlar araması. Anevrizma tanısından sonra duvardaki beyin resmini indirmesi de sessiz isyanı yaşadığı travmaya

Kelimelere, dile tutkun iki karakter yaratmış Pascal Mercier. Bu özelliği ile de sevdim kitabı. Kelimeler-sözcüklerle düşünürüz, onların zihnimizdeki resimleridir anlamları ortaya çıkaran. Doğduğumuz andan başlayarak kulağımıza dolan sesler, sözcükler, düşünce evrenimizin sınırlarını genişletir. Bu evren içinde okudukça, öğrendikçe, yaşadıkça dağarımıza giren kelimeler onların geçtiği anlardaki canlılıklarıyla yerleşir belleğimize. Yerleştikten sonra da o sözcük, düşüncelerimizi dile getirirken uygun yeri hemen bulup yerleştirir kendini oraya. Peki o kelimeler bizi nasıl şekillendiriyor? Zaman nasıl dayanıyor?

Kahramanımız Prado'nun da böyle bir derdi var. Sözcüklerin gücü, etkisi. Portekiz dilindeki eski kelimelerin yitip gitmesini istemiyor. "...hep aynı sözlerin söylenip yazılmasından, aynı deyimlerin, süslü sözlerin, metaforların kullanılmasından bıkkınlık hatta tiksinti duyuyorum... Portekizce kelimeleri yeniden dizmek istiyorum, bu dilin saydam ıslıl ıslıl yapısından fişkırtıyormuş duygusu uyandırmalılar... özlediğim arınma bu, kendiliğinden olan bir şey değil, kelimelerle yapmalıyım" diyor anadiline duyduğu bağlılıkla.

Başat karakterlerin ortak noktalarından biri bu. İbranice, Latince, Yunanca öğretmeni Gregorius da kelimelere, dillere tutkun, özellikle Latince'ye. "İçlerinde geçmişte kalan her şeyin sükunetini barındırdıkları için seviyor Latince cümleleri. Boş laf ötesinde dil oldukları için..."

Kitaptaki iki'ler

İki başat karakter kurgulamış Pascal Mercier. Biri Bern'li Biri Lizbon'lu. Biri soylu, biri sıradan. Biri varsıl diğeri yoksul. İkisi de üniversite mezunu, İkisi de çok çalışkan. İkisinin de babasıyla sorunları var. İkisi de kalabalıklar içinde yalnız.

İki lise var kitap boyunca konuların, duyguların, düşüncelerin kahramanların yollarının başladığı iki lise. Biri Lizbon'da Prado'nun lisesi; öteki Gregorius'un -hem okuduğu hem de 31 yıldır çalıştığı, yaşamının büyük bölümünün geçtiği Bern'deki lisesi.

İki doktor. Biri Prado, Lizbon'da; diğeri Doxsiades, Bern'de Gregorius'un doktoru ve en yakın dostu. İkisi de özverili, idealist, çalışkan. İkisi de özel hayatlarında mutlu değil.

Özgür iki kadın var kitapta. Biri Maria Joao, diğeri Esfania. Kendi ayakları üzerinde durabilen, ne istediğini bilen ve isteklerinin yolundan giden. Yakınmadan, yürüyen, kendilerini kendileri var eden özgür iki kadın.

İki yolculuk var. Biri Gregorius'un Lizbon'a yaptığı diğeri de Gregorius'un kendine yaptığı yolculuk.

Dinsel Motifler

Eser bolca dinsel motif de barındırıyor. Özellikle İncil'e ve İncil'deki İbrahim, Eyüp, Musa, Yerehya ... peygamberlerin hikayelerine göndermelerde bulunuyor yazar.

"Tanrı kendi kaldıramayacağı bir taş yaratabilir mi? Sorunun yanıtı hayırsa, her şeye kadir değildir; evetse; yine her şeye kadir değildir. Çünkü o zaman da taş vardır ortada."

Prado'nun lise bitirme konuşması, tam bir dini sorgulama bölümü. Burada ne katedralsiz ne de özgürlük olmadan yaşayabilirim diyor kahramanımız. Seçimin kendi ellerinde olmasının altını çizerek.

Bu konuşmaya karşın ardından Prado'dan sevgi ve özlemle söz edilen bu okul;

1970'te Salazar yönetimi tarafından devlet düşmanları yetiştiriyor gerekçesiyle kapatılıyor ve harabe olmaya terk ediliyor.

Prado'nun sevgili hocası Peder Barthelomoeu ile okul müdürü Samoes devlet düşmanı yetiştirmekle suçlanarak kapatılışa karşı bir şey yapmak istiyorlar ve müdür odasındaki masanın çekmecesine bir İncil bırakıyorlar. "Devleti" sessizce onun savunduğu anlayışın simgesiyle eleştiriyorlar. Diktatörler gider, ama inanç ve İncil kalır dercesine, dünyanın geçiciliğine, hiçbir iradenin Tanrı'nın yerini alamayacağına besledikleri güçlü inançla.

Kitapta Yazarın Bağ Kurduğu Eserler, Kişiler

Pascal Mercier eserde pek çok yazara, Antik çağ düşünürüne de anlatımına koşturarak selam yolluyor adeta. Gregorius, Marcus Aurelius'un Düşünceler'ini liseden beri başucu kitabı yapmış. Prado ise Fernando Pessoa'nın Huzursuzluğun Kitabı ile, İncil ile bağlar kuruyor, eser boyunca.

Sadece bunlar da değil Antik çağ filozofları, Aziz Augustinus, Portekizli yazar, şair, tarihçi, gezginler, Dante,

Homeros, Tukidides ve daha pek çok yazar ve eser esin veriyor satırlara. (eser listesi yazının sonundaki ekte) Lizbon’da Pessoa’nın kitabı’nı alan Gregorius’a şöyle diyor sahaf Simoes Huzursuzluğun Kitabı için: “Bu inanılmaz kitap bana nasıl geliyor biliyor musunuz? Marcel Proust, Michel de Montaigne’in Denemeler’ini yazmış gibi.” Yazar Pascal Mercier bir taşla üç kuş vuruyor; bir cümleye üç dünya yazarını müthiş bir benzetmeyle yerleştiriyor.

Gregorius Joao Eça ile onuru ve Prado’nun yaşadığı linçi konuşurken Eça;”Kendine sahip çıkmak bu bir onurdur. Herkesin gözü önünde linçe onuruyla dayanabilir kişi. Galileo, Luther...” diyerek Galileo ve Luther’in yaşadıkları ile Prado’nun yaşadıklarını hem başkalarına hem kendine cesaret gösterme olarak açıklıyor.

Eşinin ölümünden sonra onunla (Fatima) daha önce gezdikleri Oxford’a gider Prado. Orada yalan üzerine bir konferansın duyurusunu okurken, bir İrlandalı ile karşılaşır ve onun da akşam o konferansa gideceğini öğrenir ayaküstü sohbet. Şöyle yazar notlarına Prado: “Elinde futbol topuyla akşam bir konferansa gitmeye cesaret eden bir İrlandalının yerinde olmak için neler vermezdim!”” der. Buradaki İrlandalı sözü, sürekli yazma isteği taşıdığı için Samuel Beckett’e olduğu kadar; hayattaki tek dostu sadakat andı yaptıkları arkadaşı İrlandalı kaniyla gurur duyan Jorje O’Kelly’e duyduğu özlemdir bir bakıma.

Kırmızı sedir ağaçları da roman boyunca gizemiyle merak uyandıran, Mundus’un rüyalarına giren bir motif. Kitabın sonlarına doğru onun da nedeninin Pradao’nun kızkardeşine uyguladığı “Konyotomi” ile ilgili olduğunu açıklıyor Adriana.

Babalar-oğullar... Çocukluk.

Romanın artalanında baba-oğul ilişkilerinin kimliklere olan etkisi hem Prado hem de Gregorius’un babalarıyla kuramadıkları duygusal bağlar açısından irdeleniyor.

Yaşanamamış, bastırılmış, ruhlara işlemiş duyguların izleri. Bir ömür süren hesaplaşmalar. Hesaplaşamamalar. Çocukluk o nedenle mi ”ana vatani” insanın? İnsanı şekillendiren yer. Bu art alanı destekleyen bir esere, Gustave Flaubert’in Duygusal Eğitim’ine, selam yolluyor yazar.

Prado’nun da Gregorius’un da kapanmamış kapatamadıkları hesapları var babalarıyla. Biri üniformanın, diğeri müzedeki kitapların arasına saklamış kendisini; çocukların ruhlarına uzak kalmayı seçerek, kapanmışlar içlerindeki dünyalarına....

Prado’nun babasına, babasının Prado’ya yazdığı gönderilmemiş mektupları; birbirlerine göstermedikleri sevgiyi ortaya seriyor, okurun içine işleyen anlatımıyla yazarın. Onlardan akan sevginin birazı birbirlerine sızabilseydi, yaşanan zaman içinde, nasıl olurdu hayatları, istedikleri sadece biraz sevgiydi...

Gregorus Adriana’nın verdiği mektupları okuyor. O iki adamın iki düşman gibi korku duyarak kelimelere dökemedikleri bir sevgiyle birbirlerine bağlandıklarını öğreniyor. Ona göre çılgınlık bu. Birbirlerinin suskunluğunu anlayamamış, göndermeyi göze alamadıkları mektuplara yazmışlar her şeyi.

Kendi babasına gidiyor sonra düşünceleri. Annesinin denizi görme isteğine kayıtsız kalıp Gregorius’un hırsızlık yapmasına neden olan kayıtsızlığına duyduğu öfke bir daha kıpırdıyor içinde.

Prado sevgisizliği iliklerinde hisseden biri. Gerçek anlamda sevgiyi lisede tanıdığı tek sırdaşı Mari Joao’da bulmuş. Dostluğu da yalnızca Jorge’da...

Sadakat en büyük dayanak ve değer onun için. Ama o da bitiyor. Yeniden dost olunabilir mi? diye soruyor, sorduruyor yazar da. Dostlukların vedası. Yıkıcı. Nasıl bir sığınak, nasıl bir sevme-sevilme, yaşama gücü isteği ki Prado, Jorge ile son görüşmelerinden sonra günlerce havalandırmıyor muayenehanesini. Onun kokusu

g tmesin diye. Etkileyici satırlar...

Babasının Prado dört yaşındayken onun zekasından onunla ba  edemeyeceğini duyumsamasıyla ya ad ı korkuyu; 24 ya ında Lizbon'dan kaçıp Finisteree'e yaptıkları yolculukta Prado'nun düşüncelerinin sınır tanımayan co kusundan dolayı Estefania da duyuyor ve reddediyor onu. "Bu onun içsel yolculu uydu... Korkutucuydu." diyerek. İnciniyor Amadeus. Bir büyük kırılma da böyle ya ıyor Prado. "Oysa ihtirasın kendinde onursuzluk yoktur " diye açıklıyor duygularını Estefania Gregorius'a.yıllar sonra.

Kitabın son sayfasında; "Hayat ya ad ğımız şey değildir; ya ad ğımızı sand ğımız şeydir." diyor Prado. "İnsanın kendini tam anlamıyla kavrayabilmesinin en iyi yolunun bir başkasını tanımayı ve anlamayı   renmekle olması mümkün müdür?" diye soruyor yazar?

Roman Gregorius'un Lizbon'a yolculuğu ile ba layıp Bern'e d n   yle sona eriyor. Gregorius içsel değişimler ya ıyor. Ani karar alıp dersten  ıkt ı andan sonra 57 yıllık durağan yaşamına Prado'nun satırları arasından bakıyor. Aile, okul, arkadaş, heyecan, değişim hareket konularında kar ıla tırmalarda bulunuyor. Kendine d  aridan bakmaya  alı ıyor.

Dönünce Florance'ı aradı ama kliniğe yataca ını söylemedi ona s ylemedi ine pişman oldu hemen. De i im kolay olmuyordu.

Pascal Mercier son kitabı *Sözlerin A ırl ı ı*'nda da okurlarını peşine takıp aray  larına devam ediyor.

mustafa sütlaç:

pascal mercier'in "*lizbon'a gece treni*" romanı daha önce haberdar olmama karşın okuyamad ğım, ancak izmir okuma grubunda konu ulaca ı zaman okuma fırsatı bulduğum, etkileyici ve güzel bir roman.  evirmeni sevgili **ilknur  zdemir**'e de güzel çevirisi ve özeni için teşekkür ediyorum. tabii sevgili **emel kad r**'e de bu seçimi için.

romanın içinde birbiriyle sarmalanm   bir h lde karşımıza çıkan **iki kitap** var aslında. birinci kitap bir tür üst anlatı / metin olarak da değerlendirilebilecek *bir yolculuk hik yesi*. bu ilk kitap öğrencilerin "*mundus*" yani "dünya", kıskanç arkadaşlarının "*papirus*" dediği, **raimund gregorius** adlı isviçreli bir dil hocasının, bern'den lizbon'a kadar süren yolculuğun hik yesi. bu yolculuk birden gündeme gelen bir yolculuk. bu yolculuk, eski e i florence'in erkek kardeşi gibi bir köprüden atlamak üzere iken kurtard ı, sonradan portekizli olduğunu   rendi i bir genç kadın ve pardes s n n cebindeki lizbon bileti yüzünden ba lıyor. alına yazılm   bir telefon numarasıyla onu bırakıp kaybolan bir kadını ararken, mundus eskiden de gittiği bir sahafta bir başka kadının okuyup masada bırakt ı bir kitap görüyor. portekizce bilmeyen mundus, kitapçıdan kitabın adının "*sözlerin kuyumcusu*" olduğunu öğreniyor. bu kitabı da yanına alıp, kaybolan kadını bulmak için, aniden karar verip portekiz'e doğru yola çıkıyor. bu yolculuk sırasında o sahafta bulduğu o kitap, daha doğrusu o kitabın yazarı ona bir çeşit rehber, yol haritası oluyor.

o kitap romanı oluşturan ikinci kitap aslında. Özel olarak 400 nüsha olarak bastırılm   bu ikinci kitap aynı zamanda hem yazarın hem mundus'un hem de okur olarak bizlerin yolculu umuzun rotasını çiziyor. mundus için yolculuğun bir nedeni belki de kitabın adının ona çok ilginç, hatt  güzel gelmesi de olabilir. ama belki de gerçek neden, tam 57 ya ında, o güne kadar al  kanlık edindiği her şeyi ardında bırakıp bırakamayaca ını anlama merakı da olabilir.

bu kitap içindeki kitabın yazarının tam adı, **amadeu inacio de almeida prado**. portekizin ünlü ve köklü bir ailesinin bir bireyi. babası yüksek bir yargıç, kendisi iyi bir hekim. aynı zamanda kalemi kuvvetli, pek çok konuda da marifetleri olan, becerikli bir insan. onun ve çevresindekilerin yaşamları bu kitabın konusu ama daha

önemlisi amadeu'nun "kafasına taktığı" insana dair pek çok konunun da tartışıldığı bir tür düşün ya da deneme kitabı da denilebilir. bu kitaptaki metinlerde, ele aldığı konulara dair pek çok ünlü yapıta da göndermeler de bulunuyor ve tartışılıyor. tabii hepsi bu iki yazarın yaşamından kaynaklanan kimi düşüncelerden oluşuyor. bir tür yazılı tartışma niteliğinde bir metin okuyoruz. her iki kitabın arka planında da portekizdeki salazar faşizmi, eğitime dair temel meseleler, dil ve insana dair çeşitli unsurlar var. aslında bu konular her iki kitabın ortak noktasını ve bir tür üst katmanını oluşturuyor. iki yazar kâh birbirlerinden el alarak kâh o sırada dile getirilen çeşitli olayların çağrıştırdığı konular çerçevesinde eş zamanlı değil, ardıl zamanlı bir tartışmaya girerek düşüncelerini bize aktarmayı sürdürüyorlar. her iki kitabın da yazarı **pascal mercier** bu roman aracılığıyla, okuru yani bizi de bu tartışmaya dahil ediyor. o andan itibaren de her okur kendi düzleminde olacak şekilde kitapta irdelenen konulara dair kendi kitabını yazmaya başlıyor. bu üç -aslında okur sayısı kadar çok- kitap içeriği itibarıyla bir tür "felsefi" tartışma kitabı oluşturuyor; hep birlikte, din, politika-sosyal olaylar, mücadele ve insana dair kimi boyutlar ele alınıp düşünceler ortaya koyuyoruz.

kitabın yazım özelliklerine gelince ilkin eğlenceli ve merak yanı yüksek bir yapıt olduğunu belirtmeliyim. ikincisi geniş ve güzel bir coğrafyada, uzun ve güzel bir yolculuğun anlatımı söz konusu olduğu için bana çok iyi geldi. özellikle de tam da evlere kapanma hâlinin üzerinden neredeyse iki buçuk yıl geçmişken. kitabı okuduğumuz yer neresiyse oradan başlayıp, içimize ve dışımıza doğru bir yolculuğa çıkıyoruz. dahası bu sanal yolculuğu gerçek kılma doğrultusunda da büyük bir teşvik ve hattâ provokasyona maruz kaldığımızı hissediyoruz. kitabı okurken o anda kalkıp bir bilet bulup onları yakaladığı yerden bu yolculuğa katılmak isteği sanırım başkaları gibi benim de önde gelen duygularımdan birisi oldu. kuşkusuz herkesin iç yolculuğu kendinden kaynaklanıyor ve o doğrultuda oluyor. örneğin ben bu iç yolculuklarımdan birisini şimdi uygulamasam da hekimliğin mesleki pratiği temelinde yaptım.

romanda anlatım özelliği olarak dikkâtimi çeken yanlardan birisi, yinelemeler oldu. yazar romanda pek çok unsuru ikiye kez kullanmış. bunu bence iki nedenle yapmış. ilki, p.mercier de, romandaki mundus da birer **öğretmen**. her iyi öğretmen gibi bildiklerini değil, nasıl düşünüldüğünü, nasıl akıl yürütülmesi gerektiğini, bir olgunun nasıl çözümlenmesi ve değerlendirmesi gerektiğini öğrencilerine öğrettiği gibi okurlarına da göstermek ve öğretmek derdinde. bunu iki yolla yapabilir. biriscisi sıkça karşılaşıldığı gibi dikte ettirerek ve ezberleterek, diğeri ise düşündürerek o ikincisini yeğliyor, ancak bunu yaparken iki unsurdan yararlanıyor; ya bazı olayları yineliyor ya da benzer başka örneklerle önemli olan yerlerin altını çiziyor, bazı basit çıkarımları da yakalanacak kimi ipuçları ile sunuyor. çünkü öğrencilerin en iyi ve en çok öğrendikleri şeylerin kendi buldukları ve keşfettikleri olduğunu biliyor. bunları da romanda ustaca kullanmış: örneğin aslında bize mundus'la prado'nun aynı, bir ve tek kişi olduğunu anlatmak istemiş. hattâ biraz daha ileri gidip ikisinin temel özelliklerinin aslında bir başka kişiye -ki ikisinin bu kişiye dair algıları benziyor- ünlü portekizli yazar fernando pessoa'ya benzer çizmiş. aralarında o kadar çok benzer yanları var ki bunu fark etmek ve anlamak çok kolay. ama iki farklı kişinin de asla ikizi gibi aynı kişi olamayacağını da farkında o zaman bir başka yöntemi kullanıyor. burada bazı simetriler oluşturmak kullanışlı bir yöntem. ayrıca sanat yapıtlarında estetik değerlendirme de de simetri önemli unsurlardan birisidir. romanda çok sayıda, izo (karbon kopya) ve cis (ayna görüntüsü) tarzında simetriler söz konusu. bazen bu simetrilerin sayısı artıyor ve üçe de çıkıyor. durumlar, o simetrik durumlar ve o durumları yaşayan kişiler küçük farklılıklarla başka biçimlerde yineleniyor. bu yinelemeleri yazarın ve okurun üzerinde daha çok ve derin düşünmesini istediği noktalarda yaptığını düşündüm. mundus ve prado'nun simetrisi gibi, örneğin romandaki üç hekimin simetrisi bir hekim tipolojisini bize tartıştırmak istiyor sanki. prado, mundus'un özel doktoru yunanlı doxiades ve göz hekimi aynı zamanda romanın kahramanlarından birisinin de yeğeni olan maria joao. bu üç hekimin birbirlerine benzeyen ve benzemeyen yanları var ama mundus'un gereksindiği, kendi algısında canlandırdığı ve birbirini tamamlayan

“hekim” tipoloji bunların bileşiminden oluşuyor. bir başka örnek amadeus’un ölümüne yol açan “beyin damarların anevrizması” ile mundus’un göz kararması ve baş dönmesine neden olan romanın sonunda da onun hastaneye yatmasına yol açan tıbbi tablo. bu, yazarın beyin üzerine özel çalışmalar yürüten bir bilim insanı olmasından olabileceği gibi, düşünme ve anlamanın asli organı olan beyne özen gösterilmesini isteyen bir yaklaşımla yazılmış olabilir. benzer biçimde polis şefi mendez’in tavrı ile o’kely’nin estefania hakkında kararı, keza kızkardeşi adriana’ya uyguladığı trakeostomi (konyotomi) ile onu kurtarmasıyla, menzez’in kalbine yaptığı adrenalin iğnesiyle onu kurtarması (burada ilkinin bir boğaz kesme, ikincisinin de kalbe bir iğne batırma işlemi olduğu, başka bir deyişle ikisinde de yanlış yapılmasının ölümcül sonuçlar oluşturması, diğer yandan henüz diplomasız bir hekimin bir hastaya, hem de kızkardeşine yaptığı bir müdahale bile olsa bunun yasal açıdan sorunlu olması gibi durumlar da düşünülmelidir) birbirinin ayna kopyalarını oluşturan tutumlar olarak bakılabilecek koşut yanlar. bu yinelemelerin en azından yazar nezdindeki anlamını irdelememizi sağlayan imkânlar olarak romanda yerini buluyor.

romanın anlatım özelliklerinden birisi de mekânların ve yolculuk sırasında geçilen, görülen yerler ve oralarda yapılanların ayrıntılı anlatımları. prado’nun öğrenim gördüğü yıkık lise binasındaki ayrıntılardan, mundus’un bern’deki güzergâhları, tren yolculuğundaki duraklar, vb. yerel özellikler bir sinema izler gibi takip etmemizi sağlıyor. anlatılan o kadar sıcak, içten ve doğal ki, adetâ her birimiz mundus’un kendisi ya da onun refakâtçisi oluyoruz birden bire. bu ayrıntılar akla, joyce’u ve dublin’i akla getiriyor. onun kadar olmasa da lizbon’un bir şehir planını çıkaracak kadar bizi içine alan bir anlatımı yeğleyen mercier yazının içindeki betimlemenin imkânlarını bize hissettiriyor.

romanın filmini henüz kitap bitmeden izledim. romandan biraz farklılıkları olsa da o da güzeldi ve izlemek keyifliydi. mundus, filmde kendini köprüden atmaya çalışna kadınla (mendes’in torunu olduğu ifade ediliyor) lizbon’daki otelden ayrılırken karşılaşıyordu. ancak romanda buna dair bir ayrıntı yoktu. acaba atladım mı diye yeniden baktım ama göremedim. o zaman, belki de yönetmen kitapta olup filmde yer almayan bölümler gibi kendince bir ekleme yapmıştır diye düşündüm. filmi izlemek, nasıl bir akış olacağını öğrenmiş olmama karşın romanı okuma keyfini hiç azaltmadı bunu da filmin özgünlüğü ve başarısı olarak değerlendiriyorum.

tartışma bakımından özellikle ikinci kitabın yazarının yazdığı her bir izlikle ilgili pek çok şey söylenebilir ve üzerinde tartışılıp metin çoğaltılabilir. kitapta geçen diğer metinler, özellikle de iran ve isfahan’a dair özlem derinlemesine çözümlenmese de “gitmediğim yerde ne vardı?” dediğim ve yıllar önce yazdığım bir şiirimde söylediğime koşut şeyler söylediğini görmek heyecanlandırdı beni. eminim ki sizler de bu tür koşutluklar yakalamışsınızdır.

yazarın “beyin”le ilişkisi nedeniyle beyne dair sorgulaması ve bunu yapının içinde bir unsur olarak işlemesi, merakı artırması bakımından tartışılabilir ve konuşulabilecek bir başka önemli noktaydı.

diğer yandan çıkış noktasına geri dönmemesi de bunun bir dizi roman olma olasılığını aklıma getirdi ve “belki de yazmıştır” ya da “yazıyordur” dedim.

yazarın türkçeye çevrilen “sözlerin ağırlığı”nı okumadım ama konusuna dair yazılanları okuyunca okuyunca aslında bunun da aynı konuları ele alan başka bir benzer roman olduğu düşüncesini uyandırdı.

romanın başında yer alan ve fernando pessoa’nın “huzursuzluğun kitabı”ndan yapılan alıntıdaki;

“her birimiz birden çok kişiye, pek çoğuz, ifrat-aşırı sayıda kendimiziz. bu yüzden çevresini küçümseyen kişiyle o çevreden zevk alan ya da onun yüzünden üzülen kişi aynı değildir. varlığımızın engin sömürgesinde farklı düşünen ve farklı hisseden pek çok türde insan vardır”

sözleri aslında bir anlamda kitabın ortaya çıkmasındaki ana düşüncüyü ortaya koyuyor ve kitap yaptıklarımız,

yapmayı istediklerimiz ve yapamadıklarımızı kıyaslama ve bununla yüzleşmemizi sağlıyor.

tabii burada altı çizilmesi gereken bir başka önemli nokta tüm anlatılan hikâye ve savunulan, önerilen ya da sorgulanan görüşlerin aslında varoluş, tutum ve davranışlar itibarıyla “*sistem içi, sisteme özgü ve sistemi yeniden vareden*” niteliğinde olması. bu açıdan romanın sonundaki cümle farklı bir anlama bürünüyor ve hayal edilenlerin hayatı oluşturduğu düşüncesi okura iyi gelen ve bir polyannacı iyimserlik olduğu düşüncesini akla getiriyor. mundus’un farklı bir maceraya soyunmasından beş hafta sonra evine dönmesi, keza prado’nun tüm kimliğini değiştirecek bir çöküntüyü gündeme getirmesi pahasına onu seven estehania’yı ispanya’da bırakıp evine dönmesi “*ergen davranışlarının*” aklı başında erişkinlerde olmaması gerektiğini işaret ediyor.

bir başka önemli eksiklik de romandaki kadın olgusu. romanda çok fazla kadın olmasına karşın bunların hepsi, mevcut sistemin kadına bakışı ve onu konumlandığı yer ve tavıs içinde sunulmuş olması. üstelik bunu yumuşak, dostça ve anlayışlı bir tutumla yapması, sert şeyleri bile yumuşak algılanacak şekilde sunması, onun kadın algısı bakımından sistemin eril yaklaşımından azade olmadığını ortaya koyuyor.

romanı okurken, çeşitli açılardan yakın dönemde okuduğum kimi yapıtlarla koşut yanlara sahip. örneğin **jeny erpenbeck**’in gümüşlük grubunda okuduğumuz “*gidiyor, gitti, gitmiş*” romanındaki, emekli bir öğretim üyesinin bir toplumsal meseleye dahil olup, kendi bilinç ve ufkunda yaşadığı içsel yolculukla bu romandaki mundus’un hikâyesiyle benzerlikler taşıyor. ayrıca yine daha önce okuduğum **nermin yıldırım**’ın “*ev*” romanında olduğu gibi, bu romanda karşımıza çıkan, mundus’un da ziyatet ettiği “dünyanın sonu” (cabo finisterre) seyahatinin hikâyesiyle benzer bir yolculuğu aklıma getirdi. bunlar mercier’in lizbon’a gece treni romanıyla çeşitli biçimlerde kesişti ve anlatıları farklı yönlerde çoğaltmamı sağladı. özellikle ev romanını okurken hissettiğim portekiz gezisi isteği lizbon’a gece treni’yle daha da büyümüş oldu. dilerim bu yolculuğu bir gün birlikte yapabiliriz.

tüm bu nedenlerle ve ayrıca güzel sunumu için sevgili emel’e bir kez daha teşekkür ediyorum.

Nuray Demirezer Kaya,

Felsefe öğrenimi görmüş İsviçreli bir yazar olan Peter Bieri’nin Pascal Mercier takma adıyla yazdığı Lizbon a Gece Treni adlı kitabında Eski Diller profesörü olan, hayatında tüm heyecanı yitirmiş, zamanını okulu ve evi arasında geçiren Gregorius’un bilmediği bir dil olan Portekizce yazılmış bir kitabı bulmasıyla başlıyor hikâye. Dilini bilmediği, yazarını tanımadığı bu kitabın peşinden Lizbon’a gidiyor. Kitabın yazarı Amadeus Prado’nun hayatını araştırırken bizi de meraklarda bırakıyor ve hatta bizi de bu tür bir maceraya atılmak için neyi beklediğimizi sorguluyor..Kitap kurgusu harika hiç sıkılmadan sonunu bir solukta okumak istiyorsunuz ama kitap oldukça kalın..Kitapta aslen doktor olan Prado’nun hayatını, hayatın anlamını arayışını anlatıyor. İnsan ruhunun derinliklerinde geziniyor. Başarısızlık, inanç, aşk, öfke, samimiyet, ölüm, gençlik vb gibi konular hakkında her biri deneme niteliğinde bölümlerle, bu karanlıklara ışık tutuyor.En beğendiğim kısım Prado’nun okul bitiminde yapmış olduğu konuşmasıydı... Birkaç kez okudum...

Roman kahramanlarının (karakterlerinin) çokluğu buna rağmen kitaptan kopmadan okumak , derin tahliller nedeniyle de aslında zor okunması gereken bir kitabı bu kadar zevkle okumak yazarın başarısı..

Yazarın bir diğer kitabı Sözcüklerin Ağırlığı kitabını da okudum o kitap da en az bu kadar başarılı ..Bu kitabında da yazar bir çevirmenin hayatını anlatıyor yani yine dillerden (sözcüklerden)bahsediyor..

Lizbon a Gece Treni kitabından aynı isimle uyarlanmış filmi de seyrettim..Film bazı kısaltmalarla kitaba uyarlanmış ,çok başarılı buldum. Sonuç olarak Lizbon’a Gece Treni kurguda ki başarısı, betimlemelerin zenginliği, kullandığı dilin derinliğiyle kesinlikle edebi bir başyapıt.

Sema Demirsoy,

ruhum, hayatımdan yoruldu....fernando pessoa'ya ait bu tümcedeki gibi kahramanımız rutin işini bırakıp başka bir ülkeye gider.dil alanında araştırmacı yapısı mükemmeldir.ama özgüveni zayıftır. lizbon'da bir doktorun yaşadığı dönemi araştırır,tanıdıklarına ulaşır.kurduğu iletişimler hem dil ustası kahramanımızın hem de diğer kişilerin kendisini daha iyi hissetmesini sağlar. batılı düşünür thomas hobbes ''insan insanın kurdudur'' demiş.bu tümceyi ''insan insanın yurdudur'' şeklinde değiştirirsek iletişime geçtiği insanlarla kurduğu yakınlığı anlarız aynı zamanda.kahramanımızın duygularını hissetmeye başlaması , kakhaha atması kendi devrimini gerçekleştirmesidir.bu da yolculuğunun mucizesidir. diğer kahraman olan doktor ailesi ile sıcak ilişki kurabilmeyi gerçekleştirememiş,babasına yazdığı mektuplar saklı kalmış,melankolik,zaman zaman muhalif,entelektüel,dostuna değer veren özelliklerini okur algılıyor bu arada salazar'ın insan kasabı mendes' in hayatını kurtarması onu kahraman doktorluktan halk düşmanı konumuna dönüştürüyor halkın bakış açısı ile nefret edilen oluyor.

doktor prado'nun peder bartolomeu'ya yazdığı satırlar kitap pdf sayfa 549;biz insanlar için çok büyük olan şeyler vardır: acı,yalnızlık ve ölüm, ama güzellik de,görkem de,mutluluk da.bunun için dini yarattık.onu kaybedersek ne olur?o şeyler bizim için çok büyük olmayı sürdürürler.bize kalan her bir hayatın şiiiridir.bizi taşıyacak kadar güçlü müdür?dine dair,şiire dair,psikolojiye dair,felsefeye dair sorgulamaları ile başarılı bir eser ve aynı zamanda dille yoğrulmuş olduğu için daha da çekici.

kitap ismi. ''lizbon'a gece treni'' okurda daha gitmeden lizbon'a yolculuk keyfi ve özgürlüğü nü de canlandırdığı için çok başarılı bir kitap ismi.

Rezan Turhan,

İlk defa geçen sene okuduğum bu romandan pek çok izler kalmıştı. İkinci defa okurken, altını çizdiğim cümlelerle tekrar karşılaştım. Emel'in iletileri ile büyüyen roman için bir özet yapmanın hem kolay, bir o kadarda zor olduğunu düşünüyorum şimdi. Sedat Demir değerlendirmesinde; - Bu roman, "dünya kocaman bir metindir ve sürekli okunmalıdır" diyenlerin kitabı.- diyor. Belki de alıntı olan bu cümle, bu tür kitapların önemi ile ilgili bir özet gibi.

Okulunda, Mundus (dünya) lakabı verilen Raimund Grogorius İsviçre'nin Bern kentinde bir lisede, Latince ve İbranice öğretmenidir. Daha fazla dilde bilen, oldukça düzenli ve dingin olan kahramanımızın hayatı, bir sabah köprü de intihar etmek isteyen bir kadına rastlaması ile değişmeye başlar.

Portekizli bu kadın aracılığı ile ona ulaşan Amedeu Prado'nun "Sözlerin Kuyumcusu " adlı kitabı, bir dil öğretmeni olan Gregorisi etkiler. Bu öyle bir etkidir ki onu "Bir Gece Treni" İle Lizbon'a sürükler onu. Trende ve Lizbonda karşılaştığı insanlar, onun Amedu ile ilgili bilgilere ulaşmasını kolaylaştıracaktır.

Romanın ikinci önemli kahramanı Amedeu Prado Portekiz de Faşist Salazar yönetiminin zor günlerinde yaşamıştır. Katolik bir lisede okuyan Prado zekâsı ve kişiliği ile bir farklılık yaratmaktadır. Mezuniyette yaptığı konuşmada Tanrıyı sorgulaması önemli bir olaydır. Yakın arkadaşının alkışı ve bir köpeğin sesi ile durum kurtarılır. Artık adı " İmansız Rahip" tir. Gregoris in " Cicero'dan hiç geri kalmıyordu " cümlesi bu konuşma için en güzel tanımdır.

Daha sonra Prado'nun, bu dönemde savcı olan babasını, bir duruşmada izledikten sonra onu sorgulaması ve daha da sonra, faşist bir adamı hayata döndürmesi, onun insanlara karşı duruşuyla ilgili önemli bir bilgi idi. (Bu arada kız kardeşine yaptığı ve onda izi kalan, hayata dönüşünü sağlayan müdahaleyi de unutamamak gerekir.) Sevgilileri, yakın arkadaşları (O'Kely) onun hayata karşı duruşunu anlatan önemli bölümler. Kısacası o zor

döneme karşı zekice, cesaretle ve birazda felsefi duruşu Prado'yu belleklerimize kazıdı.

Prado, artık Grogorius'un kendisine yaptığı ve yapacağı yolculuklar da önemlidir. Önceki yaşamını, evliliğini, içinde bulunduğu durumu sorgular.

Aslında kendimden yola çıkarak da söylüyorum; kitabın insanın, değişim ile ilgili düşüncesini, bu konudaki cesaretini ve iç yolculuğunu sorgulamasında etkisi olur diye düşünüyorum.

Okuduğumuz kitabın 25. Sayfasında ve “Sözlerin Kuyumcusu” kitabından alıntılandığı gibi; ”İçimizde olanın ancak küçük bir bölümünü yaşayabiliyorsak- gerisine ne oluyor”

Böyle bir programda bizleri buluşturduğu için öncelikle Mustafa Bey'e ve seçimi ile gönderdiği iletilerle romanı şimdiden büyütmemizi sağlayan Emel' teşekkürler.

Aysel Sayın,

“Lizbon’a Gece Treni” Bern’de başlayıp Lizbon’a uzanan bir yol, bir arayış hikayesi; bedenin yer değiştirmesiyle kalbe, zihne, ruha da yapılan yolculuk; zihnin, kalbin, ruhun değişip dönüşmesi; yolda ve gidilen yerde görülenlerin, duyulanların, hissedilenlerin, öğrenilenlerin yaşamı sorgulatması... Bu romandaki ana karakter çocukluğundan itibaren değişime direnen Gregorius’dur. “Gregorius o sıralarda söylemeyi göze alamamıştı ama dünyanın değişmesi onu rahatsız ediyordu” (S.69), “Sanki hep bir kitaba eğiliyormuş, durmadan okuyormuş gibi yaşıyorsun bu dünyada derlerdi insanlar” (S. 83) Diğerlerini onun sayesinde tanıyoruz. İyi ki de tanıyoruz. Etkileyici bir roman kahramanı çıkıyor karşımıza: Prado Amedeu...

Alanında son derece yetkin Antik diller öğretmeni Gregorius 30 yıldır aynı lisede çalışan, öğrencileri tarafından tuhaf, sıkıcı bulunan fakat sevilen bir öğretmendir. Öğrencileri ona, “dünya” anlamına gelen “Mundus” lakabını takar. Bu lakapta hayranlıkla birlikte alay da vardır. Gregorius, bir kez evlenip (öğrencisiyle) boşanmıştır. Kitaplarla dolu bir dünyası vardır. Bir sabah, yağmurlu bir günde okul yolunda nehrin üstündeki köprüde intihar etmek üzere olduğunu düşündüğü bir kadınla karşılaşır, hızlı bir şekilde kadının yanına giderek dikkatini dağıtmayı başarır, kadınla birlikte ıslanmış bir şekilde sınıfa gelirler. Kadın bir süre sonra gider. Olanlardan çok etkilenen Gregorius da dersin ortasında, hiçbir şey söylemeden ansızın sınıftan çıkar. Düşünceli bir şekilde “Kirchenfeld Köprüsü”ne doğru ağır ağır yürür” Yaşananlardan sonra “Elli yedi yaşında hayatını ilk kez kendi ellerine almak üzere olduğunu hisseder.” (S.18) Bu gizemli kadından ve duyduğu “Portegues” sözcüğünün tınısından çok etkilenmiştir. Gün boyunca Bern sokaklarında dolaşır. Hem bu gizemli kadını bulmak ümidiyle hem de bu sözcüğün büyüüne kapılarak gittiği sahafta Portekizce bir kitap bulur. Sahaf, ona kitaptan bir bölüm okur. Gregorius, sözcüklerin sesinden adeta büyülenir. Kitapçı cümleleri çevirdiğinde cümlelerin anlamı içini uyuşturur gibi olur. “Salt kendisi için yazılmış gibi geliyordu kulağa, sadece kendisi için değil, her şeyi değiştirmiş olan bu sabahın Gregorius’u için” (S.22) , “Yaşadığımız binlerce şeyden olsa olsa bir tanesini dile getiririz, onu da gelişigüzel ve hak ettiği özeni göstermeden yaparız. (S.22), “İçimizde olanın ancak küçük bir kısmını yaşayabiliyorsak gerisine ne oluyor”(S.22)

Sahafın hediye ettiği bu kitapta yakaladığı anlamla yaşamı tamamen değişir. Bu kitabın adı Portekizce “Kelimelerin Kuyumcusu” demektir, yazarı Doktor Amadeu de Prado’dur. Gregorius Portekizce bir dil öğrenme seti alır. Sabaha kadar cümleleri çevirmeye çalışır ve Doktor Amadeu Prado’yla karşılaşır. Sabah farklı bir ruhla uyanır, uyandığında bambaşka biridir artık. Her şeyi, hayatını, öğrencilerini geride bırakıp bu kitabın yazarının hayatının izini sürmek için Lizbon’a sonu belli olmayan bir yolculuğa çıkar. “Bir şeyle vedalaşabilmek için, diye düşündü tren hareket ederken, öyle bir karşı durmalıyız ki o şeye, içimizde bir mesafe oluşsun. Onu kuşatan dile getirilmemiş, müphem tabiliği, bizim için ne anlama geldiğini gösterecek bir

berraklığa çevirmeliyiz. Bunun da anlamı, o şeyin somutlaşıp açıkça görülebilir dış hatları olan bir şeye dönüşmesidir.” (S.36) Gregorius, Kitabın yazarı Amadeus Prado’yu tanıdıkça, onun yaşamının izlerini sürdükçe kendi içsel yolculuğunu da gerçekleştirir aslında, kendine yolculuk yaptıkça farklılaşır hayatı. “İnsanın kendisini tam anlamıyla kavrayabilmesinin en iyi yolunun bir başkasını tanımayı ve anlamayı öğrenmek olması mümkün müydü?”(S.96) Dr. Amadeu Prado’yu yazdığı kitaptaki bölümler, mektuplar, Prado’nun yakınlarının söyledikleri aracılığıyla tanırız. Prado, Faşist Salazar rejimi sırasında yaşamış ve Salazar rejimine karşı savaşmış bir doktordur. “Yeni ceketinin cebinden Prado’nun kitabını çıkarıp Portekizlinin cesur, sakın yüzünü inceledi. Mesleğini sarsılmaz bir sebatla uygulamış olan bir doktor. Suç olmayan bir suçun bedelini, hayatını tehlikeye atarak ödemeye çalışmış bir direnişçi. En büyük tutkusu, insan hayatının suskun deneyimlerini o suskunluklarından çekip almak olan bir söz kuyumcusu”(S.98)

Gregorius, Prado’nun yaşamının izlerini sürerken İsviçre, İspanya, Portekiz arasında yolculuklar yapar. Prado’nun yazdıklarından, yaşadıklarından onun yaşamı sorgulayan, çok etkileyici, derinliği olan biri olduğunu görürüz. İnancı, aşkı, yaşamı, ölümü, arkadaşlığı, dostluğu, yalnızlığı, sadakati, başarıyı, gençliği, samimiyeti, anne-baba-çocuk ilişkisini... Prado, yaşama kendi penceresinden bakarken sadece bakıp geçmemiş, kalıcı izler de bırakmıştır. Yaşam yolculuğunda her yolcu gibi bir gün, o da veda etmiş ama yaşadığı müddetçe yaşama anlam katmış, yaşamın anlamını aramıştır hep. Kitapta tarih, aşk, yaşam, insan ilişkileri hepsi var. Kurgusunu çok başarılı buldum. Prado’yu ve Gregorius’u tanıdıkça sevdim. Prado’nun düşüncelerinin ve Gregorius’un yaşama ilişkin tespitlerinin her biri çok değerli. Notlar aldım, notlarımın üstünden geçerek yeniden okumayı düşünüyorum. Bir de tabi ki Lizban’a bir daha gitmeyi...

Nuray Turhan,

Özgüvenle ve korkusuzca ortaya çıkan ama başkalarının bakışını hep üzerinde hisseden ve bunun altında ezilen Prodo'nun tedavi ettiği Mendes yüzünden ona yapılan suçlamalara karşı koyabilmek için katıldığı direniş örgütünde tanıştığı Estafania ile sonunda mahkeme salonundan dışarı, hayatın özgür, sıcak meydanına çıkabilmesi ve ötekilerin canı cehenneme diyebilmesinin zorluklarının hikayesi. Aynı zamanda Prado'nun izini süren ve sıkıcı bir insan olduğunu düşünen Gregorius'un kendini tanıma yolculuğu. Bu arada Baba oğul ilişkisini, insan hayatında annenin etkisini, aile, yalnızlık,aşk, sadakat,arkadaşlık,din,felsefe gibi konularda insana pek çok sorgulatma yaptırarak sanki okuyucuyu da bir yolculuğa çıkartıyor. Gregorius'un "okuyan insanlar vardı bir de diğerleri " sözündeki okuyan insan olmanın keyfini sürdüğüm için kendimi şanslı hissediyorum.

Öge Çaldıran,

Her kırmızı kediye girdiğimde adının büyüüne kapılıp elime aldığım, popülerlik kokan adından! dolayı bıraktığım bir kitaptı, ne büyük hata yaptığımı geçen yıl pandemi sürecinde arkadaşımın kitaplığında görüp okumaya başladığımda anladım.

Uzun uzadıya bir değerlendirme yapmayacağım, her bir kahraman incelikli işlenmiş, kurgu mükemmel, rüyalarından gerçekliğe, olaylardan iç hesaplaşmalara,şehirlere ,yollara ,rastlantılara ,aile eğitim din siyaset felsefe yaşamın bütün ana caddelerinden insan ruhunun bütün ara sokaklarına hatta çıkmaz sokaklarına giren kelimeler, kelimelerin gücü,büyüsü.

Aynı kitapta üç hatta dört kitap yazmış Pascal Mercier .

1.kitap Mundus'un kendisiyle hemhâl olması, 2.kitap efsanevi kederli deha Prado' nun yaşamı 3.kitap Pradonun

kitabı, belki de 4.kitap Rüyalar,Lizbon ve siyasal atmosferi.

Adı geçen bütün kahramanlar insana has duygusal labirentlerde dolaşırken okuyucu da kendi yolculuğunda buluyor kendini sanki, öylece, onca soruyla,çetrefilli damar yollarına sızıyor bedeninin ve ruhunun .Biteviye yola çıkma arzusuyla.

Özden Duru,

Felsefe öğrenimi görmüş İsviçreli yazar Pascal Mercier ‘in (gerçek adı Peter Bieri) ikinci romanıdır Lizbon’a Gece Treni. Romanın konusu bir rastlantı ve onun getirdiği çağrışım üzerine kurgulanmıştır. Yazar, Lizbon’a Gece Treni’nde eski ve yeni, iç içe geçmiş iki yaşamın gerçekliğinin sorgulanması arasında iz sürerken bir yandan da diktatörlük döneminin toplumsal travmalarına yer verir.

Romanın ana kahramanı Raimund Gregorius İsviçre’nin Bern kentindeki bir lisede klasik diller profesörüdür. Sakin, sıradan bir yaşamı vardır. Bir gün okula giderken köprü üzerinde karşılaştığı Portekizli kadın, yaşamının değişmesine neden olur. Gregorius köprüden atlamak üzere olan kadının kullandığı Portekizce birkaç sözcüğün ritminden etkilenmiştir. Portekizce bilmediği halde kitap almak için gittiği sahafta “Sözlerin Kuyumcusu” adlı Portekizce bir kitap satın almıştır. Bu Amadeu de Prado’nun 1975 yılında Lizbon’da yayımlanmış bir kitabıdır.

Gregorius önce kitabı tercüme etmeye başlar; sonra “Hayat yaşadığımız şey değildir; yaşadığımızı hayal ettiğimiz şeydir” diyen doktor Prado’ dan etkilenir. Onun yaşadığı kente, Lizbon’a, gitmek arzusuyla öğrencilerini, masada bıraktığı kitapları hiç düşünmeden bir gece Lizbon trenine atlar. Ani bir kararla çıkılan bu yolculukta Prado’ yu tanıma isteği, köprüdeki kadınla karşılaşma umudu, hayal ettiklerini yaşama geçirme duyguları vardır.

Gregorius, bu seyahate Amadeu de Prado hakkında bilgi edinmek için tek tek yakınlarına ulaşır; onların hikayelerini dinler. Bütün yaşamını ağabeyine adanmış kız kardeş Adriana, küçük kız kardeş Melodie, Amadeu’yu direniş hareketine sokan João, Amadeu’ nun yakın dostu eczacı Jorge Kelly, Amadeu’ nun büyük aşkı, uzaktan aşkı Maria João, ortaya çıkmasıyla Amadeu’nun hayatını alt üst eden genç ve güzel Estefânia Espinhosa, öğretmeni Peder Bartolomeu... Gregorius attığı her adımda Portekiz’in yakın ve kanlı tarihine, diktatörlüğe karşı direnişin birleştirdiği insanlara, Amadeu de Prado’nun hayatına yakınlaşır, biraz da kendisinininkine. Amadeu’yu yazdığı notlar ve hakkında dinledikleri ile tanıdıkça, onun yaşamın anlamını arayışı ile kendi gerçekliği ve hayalleri arasında gidip gelir.

“Ruhumuz gerçekliğin bulunduğu bir yer mi? Yoksa gerçek denen şeyler yalnızca hikayelerimizin aldatıcı gölgeleri mi?” diyen Amadeu de Prado kendi gerçekliğinin peşinde koşmuş, Diktatör Salazar’ın devrilmesinden bir yıl önce ölmüştür. Kitabı ise devrimden bir yıl sonra yayımlanmıştır.

Amadeu direnişçi bir örgüt üyesi, babası ise sisteme hizmet eden sert, itibarı olan bir yargıçtır. “Diktatörlük bir gerçekse, devrim görev olur.” diyen Amadeu bu yüzden önce babasına, sonra okuduğu okula, imansız bir papaz olan öğretmenine ve sisteme karşı çıkarak yoluna devam etmiştir.

Lizbona Gece Treni, Amadeu’nun yaşama dair sıra dışı düşüncelerini dile getirdiği yazılar ve mektuplarla derin anlamlar kazanmış, gerçekten okunmaya değer bir yapıt olmuştur. Özellikle mezuniyet konuşması ders niteliğinde cümleler ve bilinen gerçekleri ters yüz eden felsefi düşüncelerle okuyucuya yol gösterici olmuştur. Felsefe öğrenimi gören yazar öğreniminin hakkını vermiş, okuyucunun da yaşama dair notlar almasını sağlamıştır. Bizi kitapla buluşturan Sevgili Emel’e, okuma serüvenimizde desteğini esirgemeyen Mustafa Bey’e çok teşekkür ediyorum,

Sevgi Çifter,

Lizbon’a Gece Treni daha önce duyduğum ancak okumadığım bir kitaptı. Pascal Mercier ismini ise duymamıştım kitabın ismini duymama rağmen. Yaklaşık ilk 100 sayfasında içine girmekte zorlanmış olsam da daha sonraki sayfalarda istekle okuduğum bir kitap oldu. Sadece kitabın bütününde bazı kelimelerin çevrilmemiş olması –ki özellikle öyle tercih edilmiştir diye düşünüyorum- okuma hızımı yavaşlattı. Doğal olarak takıldığım kelimenin anlamını aramak, bulmak ve yeniden kitaba dönmek biraz zordu. Ama tüm bunlara rağmen İlknur Özdemir’in çevirisini; anlatım ve anlam bakımından iyi bulduğumu söylemeliyim. Böylesine felsefe yükü ağır cümlelerin olduğu kitabı yine de okuma isteğimi öteletmeden okumamı sağladı sonuçta. Bu arada başını saymazsak, kitabı kurgusu da dâhil severek okudum ve iyi ki okumuşum dedim. Bu nedenle kitap seçimi için sevgili Emel’e teşekkür ediyorum.

İki kitap, birçok hayat şeklinde okudum kitabı. “Hayat yaşadığımız şey değildir yaşadığımızı hayal ettiğimiz şeydir” görüşünün ağırlıklı olduğu metinde, rastlantıların hayatımızda ne kadar önemli olduğunun altını da çizdi bana göre yazar Lizbon’a Gece Treninde, birçok başka olgunun altını çizdiği gibi. Rastlantılar diyorum çünkü Raimund Gregorius birbiriyle aynı olan günlerinden birine başlarken köprü üzerinde kırmızılı kadına rastlamasaydı, Mendes, Amadeu Prado’nun evinin önünde fenalaşarak doktora gereksinim duymasaydı; Gregorius Lizbon’a gider miydi, Prado hayatının akışını değiştiren direniş hareketine katılır mıydı?

Kırmızılı kadın Gregorius’un yaşamını gözden geçirmesine neden olacak yolun kapısını açtı, Mendes’in hayatını kurtarmak, o güne kadar yaşadıklarını, yaşamadıklarını özce hayatını sorgulayan, kendine karşı bir savaş içinde olan ve kendini için önemli olan olguların arasında aşk olmayan Prado’nun, aşkla karşılaşmasına ve tümünden dağılmasına neden oldu. Yani beklenmedik, gelişigüzel bir şekilde karşılarına çıkan iki rastlantı iki adamın da hayatını değiştirdi. (Tabii Gregorius’un yaşamının bir kesiti değişti okumamızda. Tam olarak neler yaşayacağımızı bilemiyoruz)

Bu yolculuğa Gregorius’un o güne kadar ki yaşamında olanlar (Florance, Natalie Rubin, Doxiades, Kagi – ne kadar az kişi.) varla yok arası katılırken, yolculukta karşısına çıkan Silveira daha görünür kılınmış. Bu karşın, Amadeu’nun yaşamındaki herkes (Adriana, Melodia, Jorge, Estefania, Jaoa ve Marianna Eça, Maria, Bartelemau) Gregorius’un Lizbon ziyareti sırasında günlerini dolu dolu geçirmesinin kaynağı olmuş, o güne kadar ki yaşam boşluğunun aksine.

Yazarın felsefeci kimliğini bilince Lizbon’a gece treninin aforizmalarla dolu olacağını tahmin etmek güç olmadı tabii ki. “Ötekiler senin duruşma salonundur” örneğin. Son yıllarda benim de üzerine çok düşündüğüm bir söylem. Öteki olmasa kişi ne olur? Olur mu? Olmaz tabii ki ama çoğumuz, kendimizi ötekine göre anlamlandırdığımızı kabul etmekten imtina ediyoruz gibi.

Kitap üzerine çok şey yazılabilir. Yazılmış da zaten. Dil ustası olan birinin kitabına Kelimelerin Kuyumcusu adının verilmesi, Lizbon’a Gece Treni isminde geçen gece’nin çağrıştırdığı karanlık nedeniyle okuyacaklarımızın pek de iç açıcı şeyler olmayacağını bilmemiz, doğup büyüdüğü yerden kaçanların aslında kendilerine yolculuk yaptıkları, ilk gençlikte çıkılamayan yolculukların (İsfahan) yaşam boyunca peşimizi bırakmayışları gibi. Tarihi arka plan ve bağlı olarak faşist diktatörlüğün gözler önüne serilmesi de çok değerli. Ama en çok Estefania’nın duruşunu sevdim ben. Çok anlamlı ve kadın olmanın bilinciyle hareket eden bir duruştu bana göre; Prado’nun sınırdan geçirdikten sonra, onunla kalma, birlikte olma isteğini reddetmesi. Ve bu reddi; birlikte olmayı çok istediği halde, Prado’nun ortak yaşam konusunda öne sürdüklerini kendisi için istediğini söyleyerek gerekçelendirmesi. Filmi de izledim. Ancak her ne kadar birebir örtüşmeyi beklemesem de iki eser arasında önemli farklılıklar olması, biraz hayal kırıklığı yaşamama neden oldu. Film kitaptan bağımsız izlemek hayal kırıklığı yaratmaz belki diye düşündüm.

Sema amlı,

Lizbon a gece treni için birleşik bir roman diyebilir miyiz? Hangisini ağırlıklı olduğuna karar veremediğim iki kahramanın iki romanı,bir çok noktada benzeniyor.

Gregorius,Amadeu nn izini sürerken Amadeu nn çevresindeki insanlara, dostlarına ulaşmaya, yaşadığı mekanlara dokunmaya alışıyor.

Gregorius'un,romanı daha açık,daha kolay okunuyor.Amadeu nn anlatıları tercümesinin zor olduğunu düşündüğüm uzun cümlelerle daha yavaş durup düşünerek okunması gereken , şiirsel anlatılar.Tarihsel arka planında Salazar in diktatörlük dönemi yer almış.

Romanı beğenerek okudum.

Gregorius un Portekizceyi bu denli hızla öğrenip hatta öğrenmeden tercüme yapabilmesini,Amadeu nn yaşamındaki kişilerin Gregorius a kolayca aılabilmelerini ve çok özel mektupları notları paylaşabilmelerini abartılı buldum.

Yıllar önce izlediğim filmi tekrar izledim.Kurgusu romandan farklıydı.Tabii ki roman çok daha güzel.

Kitap seçimi için Emel hanıma teşekkür ederim.

Figen Uyguner,

İ içe geçmiş iki kitap gibi okunuyor Lizbon’a Gece Treni; sanki biri hayatı sorgulayan denemelerden oluşuyor, diğeri ise 57 yılını tekdüze bir ritim ile yaşamış Gregorius’un hayatını değiştirme yolculuğunu anlatıyor. Olayların akışını Pradonun yazdığı kitap ‘Sözlerin Kuyumcusu’ yönlendiriyor.

Çok satanlar listesinde varoluşu, hayatın anlamını sorgulayan kitapları çoklukla görürüz. Bir yanıyla bu kitap da onlardan biri gibi karşımıza çıkıyor. Ama bireyin yaşamını romantik bir tarzda sorgulamak yerine, onu oluşturan şeyleri yerli yerine koyarak yapıyor bunu; anne baba ilişkilerini, kardeşlerini, ailesini, aşklarını, arkadaşlarını, hayallerini, çelişkilerini, içinde yaşadığı dönemin ekonomik ve politik özelliklerini, tarih, felsefe ve psikoloji ile güçlendirilmiş çok katmanlı anlatımlarla besleyerek yapıyor. Böyle olunca da karşımıza asla yabana atamayacağımız bir eser çıkıyor. Öyle ki sadece bireyin hayatını değil, kutsal bilinen her şeyi, dini, aileyi, inançları, mücadeleyi kısaca toplumun hayatını da cesurca tartışıyor.

Yazarın felsefeci kimliği de romana belirgin bir şekilde yansıyor. Özellikle Prado’nun yazdıklarında. Bu dil ilk başlarda biraz abartılı gelse de Gregorius ve Prado’nun hayatı ekseninde yumuşuyor. Romanın neredeyse bütün karakterleri bu felsefenin izini taşıyor. Direnişçi Joao Ea da, Prado’nun ğretmeni peder Bartolomeo da, arkadaşı O’Kelly de, ilk aşkı Maria Joao da...

Her ne kadar Gregoreus sözcüklerin peşine düşmüş görünse de hayatın peşine düşüyor aslında. O, sözcüklerin ardındaki yaşamı arıyor. Bu yüzden Prado’nun yaşadığı yerleri görmek istiyor, onun tanıdığı herkesle konuşuyor. O sözleri yaratan dünyayı arıyor. Pradonun izini sürdüğünde yolu Lizbon kasabına da çıkıyor, direnişçilere de. Gregorius bu yolculukta kendi yaşamı ile de yüzleşiyor. Hayatını, işini, ailesini, evliliğini bütün bu alanlarda kendini irdeliyor. Lizbon yolculuğu onu çıkamadığı Isfahan yolculuğu ile de buluşturuyor.

Birbirinden farklı görünen Prado’nun ve Gregorius’un hayatının ortak noktası yalnızlıkları. İki karakter de bilinen toplum normlarına uygun olmadıkları, ‘farklı’ oldukları için bir anlamda ‘teki’ olmaktan kurtulamıyorlar. Prado Lizbon kasabını tedavi ettiği için dışlanıyor. Bunun acısını hayatı boyunca çekiyor. Direnişte de durum çok farklı olmuyor. Sözleriyle isyankar olan ve bunları ifade etmekten çekinmeyen Prado, ait olamadığı toplulukların içinde bir yabancı olduğunu duyumsayarak yaşıyor. Gregorius da içinde çok başarılı olmasına rağmen meslektaşları tarafından ‘papyrus’ olarak adlandırılmaktan kurtulamıyor. Üniversitede

olmadığı için küçük görülüyor. O Prado'nun aksine 'sessiz sakın' olsa da gördüğü davranış biçimi farklı değil. Romanda satranç mücadelenin ve düşüncenin oyunu olarak yer alıyor. Belirgin karakterler iyi birer satranç oyuncusu. Kimi rakibinin dikkatini dağıtarak kazanmaya çalışıyor, kimi bilerek yeniliyor... Hayatta herbirinin farklı tutum alması gibi... Satrançta da hamle olasılığı çok. "İçimizde olanın ancak küçük bir kısmını yaşayabiliyorsak gerisine ne oluyor?" diyordu Prado. Satrançta varyantların nereye götüreceğini görmek de olası. Onlarca sorusu ve herbirine farklı verilebilecek onlarca cevabı olan bir kitap bu. Bu farklılıkları doğallığı içinde buluyoruz kitapta. Hayat da öğle değil mi zaten? Her sorunun cevabı bir tane olsaydı bu kadar renkli yaşamlar olabilir miydi? Prado'nun da dediği gibi; "...hiç çabalamadan, kendinden emin olarak yaşamak ne sıkıcı olurdu."

Bu kadar yoğun bir romanın iki büyük bilinmezi de var. Ne romanın başında çarpıcı bir karakter olarak ortaya çıkan Portekizli kadına ne olduğunu biliyoruz, ne de ülkesine geri dönen Gregoreus'a ne olacağını. Film hikayeyi bağlamış, bunların yanıtlarını veriyor. Tam olarak kitabı yansıttığını düşünmesem de filmin hikayesini sevdiğimi söylemeliyim.

Bizi Lizbona yolculuk yapmaya kışkırtan bu kitabın seçimi ve kitabın atmosferini taşıyan paylaşımlar için teşekkür ediyorum.

F. Cihan Gökten,

Lizbon'a Gece Treni çok sevdiğim kitaplardan biridir. Elinde kalem olmadan okuyabileceğimiz bir kitap değil. Çizerek düşünerek hissederek hatta bazen coşarak okunan bir roman. Kurgu mükemmel. Psikolojik, sosyolojik ve tarihi katmanları ve merak uyandıran sürükleyiciliği ile dünya klasikleri arasında yerini hak etmiş bir yapıt bence.

Roman kahramanımız, mutsuzluğunun zirvesinde intihara teşebbüs etmiş genç bir kadını kurtardıktan sonra kendisini de özgürleştirmek ve kendini tanımak için hesapsızca beklentisiz aniden verdiği bir kararla bir kitabın peşine düşüyor. Lizbon'a yolculuk. Her yolculukta insan hep az veya çok kendine döner. Burada da öyle oluyor. Yıllar önce vefat etmiş bir doktorun yazdığı kitabın satırlarında kendi hayatının ne kadar yeknesak olduğunu ne kadar mücadelesiz ve ne kadar çok kabullenilmiş bir hayat olduğunun farkına varması Gregorius'u oldukça değiştirmiştir artık.

Bir kitabın bir kurgu romanın bu kadar etkili olmasının nedeni herhalde insanın kendisine soru sordurması. Bu kitabı okurken o soru hep kurcalıyor mesela. o soru ? "Böyle paldır küldür nereye gidiyorum?" evet çoğumuz paldır küldür gidiyoruz sormadan sorgulamadan. Hayatın getirdiği yerdeyiz. Adına kader diyoruz. Kendimiz ne yapıyoruz?

"Hayat yaşadığımız şey değildir. Yaşadığımızı hayal ettiğimiz şeydir" diye bitiyor kitap. Hayal etmek, daha doğrusu hayal edebilmek bile belki de yaşamak istediğimiz hayata adım atabilmektir. Bu son cümleyi de Prado'nun sözüne ben ekleyeyim.

Bu kitabı 2016'da okumuş ve coşkuyla Kitap Eki'ne yazmıştım.

<https://kitapeki.com/lizbona-gece-treni/>

Kitaptan bir alıntı sayfa 161 : Merak duymadan, soru sormadan, kuşkulanıp tartışmadan, nasıl mutlu oluruz? Düşünmenin keyfine varmadan"

Kitap seçimi ve hazırlığı için Emel Hanım'a çok teşekkürler.

Havva Seymen,

Hangimiz hayatta bazen herseyi oldugu gibi bırakıp gitmeyi istememiştir ki?

Hic ummadığımız bir noktada yıllarca biriken tepkimizi gösteririz.

2001 yılında bir akşamüstü (yazdı) 47 yaşındayken terliklerimle evden çıkıp gittim

Herseye boyun eğen, evet diyen bir ev kadınının tepkisi infiale yol açtı. Delirmiş diyen oldu.

Kendim olmak, toplumsal rollerden çıkmak, hayatimi yeni bastan ele almak istedim. (Ben neyim, niye herkesi memnun etmeye çalışıyorum sorularıyla).

Bu radikal kararında yabancı dillere ilgimi, yetenegimi keşfettim.

Yaptigim sadece bir diploma almak değil, dünyayı kendi iç dinamiklerimle tanımaktı.

Raimund Gregorius da aniden boyle bir içsel yolculuğa çıkar. Yaptığı şey, bastırılmış benliğin keşfedilmesidir.

Dilin, düşüncenin, duyguların dünyasında bir çok şey üzerinde sorgulama var.

Özgürlük ve sorumluluk arasında bocalar.

Prado' nun kisiliginde hayata nasıl bakmamız gerektiğini vurgular.

Buyuk bir olay yok, ama olması gereken hersey var eserde.

Babanin davranışları karşısında hissettiklerini birçok kişi ben de böyle hissetmiştim diyebilir.

Kilisede yaptığı konuşma yaşının çok üzerinde bir olgunluk. Geleneksel yaklaşımlara topluluk önünde karşı çıkmak hic kolay değil.

Prado aristokrat bir ailede büyümüş, ama entelektüel ve müthiş bir ideolog. Hekim olarak da insan gibi insan. (Lizbon kasabini tedavi etmesi.)

Bu eser, donup donup okunması, üzerinde düşünülmesi gereken bir kitap.

Bir ara adini çok duydum.

Okuma fırsatım olmamıştı. Gündeme getirdiğiniz için teşekkürler.

Nilhan Tuncer,

Yıllar önce okuduğum bu kitabı, şimdi ve sahip olduğum bakış açısıyla yeniden ve büyük bir keyifle, ayrıntıları keşfederek üç gün içinde okuyup bitirdim. Lizbon’a Gece Treni , bir roman ve aynı zamanda felsefi söylemleri açısından da zengin bir içeriğe sahip. Bu nedenle kendi biricik hayat yolumuzda ilerlerken dönüp yeniden okunası kitaplardan biri gibi geldi bana ve bu öneriyi sunan Emel hanıma da bu vesileyle çok teşekkür ediyorum .

Romanın kahramanı Raimund Gregorius, “Hayatımızın gerçek yönetmeni rastlantıdır” sözüne uygun olarak Lizbon ve Portekizce diline doğru arzuyla çıktığı yoldan bambaşka bir Raimund Gregorius olarak döner. Amedeu Prado’nun hayatının izlerini bilmediği bir kent ve dil üzerinden sürerken, kendi hayatını da keşfetmesi şaşırtıcı ve gizem dolu okuma serüveni yaşatır biz okuyucularına. Her satırla roman kahramanları kendi yollarında ilerlerken bizlerde kendi hayatlarımızın sorgulamasını yaparız tuhaf bir heyecanla nerdeyse. “İçimizde olanın ancak küçük bir kısmını yaşayabiliyorsak-gerisine ne oluyor? gibi pek çok soruyla karşı karşıya kalıp yanıtlarını aramakla bitiririz bu güzel ve derin felsefi romanı.